



# SAĞLIK ve SOSYAL GÜVENLİK NEREYE GİDİYOR? IMF NE İSTİYOR? İŞÇİLER NE YAPMALI?

Mustafa SÜTLAŞ

Sağlık Hakkı Hareketi Demeği YK Başkanı

## **Kapitalist Devlette “Yurttaşların” Sağlığının Anlamı Nedir?**

### **Toplumsal sözleşmenin gerekleri**

Feodal toplumdan kapitalist topluma geçişte, sermaye sahipleri ile üretici güçler arasında yapıldığı var sayılan “toplumsal sözleşme” iki tarafa da bir takım hak ve görevler getiriyordu. Sermayenin amacı “büyümek”ti. Aracı ise “üretim”di. Sermaye yalnız başına “üretmeye” yetmiyordu. Onun için kapitalist toplumda “üretici güçler” önemliydi. Üretici güçler, sermaye açısından başka bir açıdan da önemliydi.

### **Üretim için insanın (serbest ve kalifiye iş gücünün) önemi**

Marks’a göre üretici güçlerin üretim sürecinde yarattıkları “artık değer” sermayenin büyümesi için bir zorunluluktur. Üretici güçler üretim sırasında yarattıkları “artık değeri” kendi “özgür(?) irade ve istekleri”yle sermaye sahibine aktarıyorlardı. Dolayısıyla onların varolmaları gerekiyordu. Varoldular. Varolanların içinde “nitelikli” olanların artık değerleri olmayanlardan daha büyüktü. “Nitelikli” olanlar daha önemli hale geldi bu süreçte.

### **Devrim mücadelesinde halkın, yığınların rolü ve mücadelesi**

Feodal dönemde olduğu gibi kapitalist döneme geçildiğinde de, öncelikle “daha çok kâr”ı hedef alan planlanmamış ve disipline edilmemiş üretim çok kötü koşullarda gerçekleşiyordu. Çalışmak

“ölmekten” ancak “birazcık” iyiydi. Ölüm olağandı. Ama iktidarın değişmesindeki rolünün farkına varan “üretici güçler” bazı konularda bastırabiliyorlardı. Yaşamları için yapılması gerekenler için de mücadele ettiler. Hatta bu uğurda öldüler. Ama bazı kazanımlar da elde ettiler.

### **Toplumsal yaşam için sağlığın önemi**

Yaşayabilmek için “ölüm”e karşı koyma zorunluluğu halk yığınlarının ve üretici güçlerin “sağlığın farkına varmalarına ve ne anlama geldiğini öğrenmelerine” yol açtı. Barınma, beslenme, korunma, hastalandıklarında bir hekime ulaşma bu olanağın olduğu yerlerde yaşamın birer temel unsuru oldu. Ayrıca bunların varolması için yapılması gerekenler de sermayenin hareketini, çalışmanın her aşamasında ortaya çıkan “artık değer”i büyütüyordu. Üretici güçler için sağlık önemli oldu.

### **Bilimsel gelişmenin baskısı**

Her ilerleme bir başka alandaki ilerlemeyi tetikliyordu. Sermaye her türlü ilerlemeyi desteklemeyi öğrendi. Çünkü kazancını artırıyordu. Bilim ve iletişim bu dönemde gelişmeye başladı. Tabii tıp ve sağlık hizmetleri de. Hastaları, sakatları toplumun gözü önünden ayıran bir tür “gönüllü hapisane” olan hastaneler tıp bilgisinin gelişmesini sağladı. Bu gelişmelerin ışığında ortaya çıkan uygulamalar, hastane duvarlarını aşp yaşamın içine girdi.



Kapitalist devlet aygıtı sistemleşip yerleşirken, yeni düzenini kurarken, daha önce olmayan bazı kurumları ve organizasyonları da en azından düzenleme ve organize etmeye karar verdi. Bağımsız odaklar halinde süren bu faaliyetleri merkezileştirdi.

Toplumun katkısıyla kaynağı herkesin katkı koyacağı bir hale getirdi. En çok gereksinim duyanların ve bu iş için kaynak ayırabilecek olanların kaynaklarını bir araya getirdi. Sağlık finansmanı için genel bütçeden destek verdiği sağlık finansman sistemleri yarattı. Sigorta kavramı gündeme geldi. Malı sigortalayan güçler, onu üretmeleri de sigortalayabilirler ve bunun için sermaye sahipleri "ekstra"dan kaynak ayırmak zorunda kalmazlardı. Öyle de oldu.

### **Sağlık Hizmetleri neden devletin görevidir?**

Sağlık toplumsal bir olgu ve süreçtir

Sağlıklı hali bireyin tek başına sağlayabileceği bir durum değildir. Birey tek başına değil bir toplum içinde yaşamaktadır. Yaşamıyla ilgili hemen her konuda olduğu gibi sağlığı ve sağlığını da toplumun etki ve katkısına açıktır. Hastalıklar başkalarından, başkalarının yaptıklarından ya da yapmadıklarından kaynaklanabilmektedir. Sağlık hizmetinin bedeli ölçülemese de onu sunmak için gerekli kaynaklar çok fazladır ve ancak toplumsal olarak karşılanabilir. Sağlıkla ilgili sorunların oluşması gibi ortadan kalkmasında da herkesin üzerine çeşitli görevler düşmektedir. Birisi bile görevini yeterince yapmasa, görevini yapanların da sağlıkları olumsuz etkilenmektedir.

### **Devletin toplumsal uzlaşma gereği görevleri arasındadır**

Devlet "toplumsal sözleşme" gereği üzerine düşen görevi yerine getirmek durumundadır. Onu yürütenlerin bu görevi yerine getirmeleri, onların orada bulunmalarını dağlamaktadır. Bunları yapmayanları, yapamayanları, hizmete gereksinimi olanlar istememekte ve değiştirmektedirler.

### **Sağlık kendiliğinden "kârlı" bir alan değildir**

Aslında sağlık hizmetleri başlangıç döneminde "kârlı, kazançlı" bir alan değildir. Doğrudan ser-

maye sahiplerinin değil de bu işleri devletin yürütmesi sermayenin işine gelmektedir.

Demokrasinin yerleşmesi için katılımın olması gerekir,

Bir şeye katılımın olması için, katılanların bir yararı yada çıkarı olması, de bir şeyler alması veya verilmesi gerekir. Onun için verilebilecek şeyler herkesin eşit olarak etkileneceği konularda ortaya çıkar. Adalet, güvenlik, sağlık, eğitim katılanlara bir şeylerin verileceği alanlardır.

### **Küresel ekonomide ne değişmiştir?**

Ekonomi (artık) birey (emekçi güçler) üzerinden dönmemektedir?

Sermayenin büyümesini artık yalnızca üretim sırasında ortaya çıkan "artık değer" sağlamamaktadır. Geçmişte üretilmiş ve bir yana konulmuş toplumsal ve bireysel "artık değer"ler, tüketime sunulan malın fiyatının piyasa koşullarına göre belirlenmesinden yola çıkarak, tüketim sırasında tüketenlerin cebinde duran "artık değer"ler ile "para"nın bizatihi kendisinin "alınıp satılan ve değişim sırasında artık değer üreten bir meta" haline gelmesinden kaynaklanan "küresel toplumsal artık değer"ler artık sermayeyi büyütmede ve büyütürken de "merkezleşmesini" sağlamaktadır.

### **Bu sürecin sonunda kalifiye "iş gücü"nün anlamı ve önemi değişmiştir.**

Artık, artık değeri sağlayan üretici güçlerin "sağlıklı olmasının sağlanması" sermayenin bir sorunu değildir. Devletler bu iş için kaynak ayırabilirler ama onun da bir sınırı olmalıdır. Hizmetleri yararlananlar ödemelidir. Sermayenin merkezleşmesi, sermayenin sahiplerinin sayısının azalmasına yol açmıştır, sermaye sahipliği pozisyonunu yitirenler yeni bir "sermaye entelajansiyası" doğurmuştur, bu grubun iç değişkenlikleri, kalifiye emeği, daha çok "beyin emeği" biçiminde şekillendirmiştir. Onlar ise sahip oldukları kaynaklarla "steril" yaşamlarındaki sağlık sorunlarına farklı yöntemlerle çözüm getirebilmektedirler.

### **Sağlık "para kazanmanın" önemli araçlarından birisi haline gelmiştir.**

Aslında "kar"lı olmayan bu alan başta bilimin ve hizmetin etik dışı biçimde ticarileşmesine bağlı olarak para kazandıran bir alan haline gelmiştir.



Kuşkusuz bunda insanın kendine biçtiği değer, yaşamın anlamı ve güzelliği, herhangi bir yola sahip oldukları kaynaklardan bu konuya para ayırabilmeleri ve bu gereksinimin yaşamsal olmasının da rolü vardır. Gelişmiş iletişim olanakları, öğrenilen bir gereksinim olan kimi gereksinimleri de özendirilmektedir.

### **Devlet(ler) neden sağlık hizmetlerini vermek istemiyor?**

#### **Yeni kurallar geçerli ve yürürlükte.**

Merkezleşip, küreselleşen sermayeyi yöneten ulus aşırı ve üzeri kuruluşlar (IMF-DB-DTÖ) GATT ve benzeri anlaşmalarla üretim ve tüketimi yönetme işine yeni kurallar getirmişlerdir. Ülke ve devlet yönetimleri bu yapıların dikte ettiği kurallar çerçevesinde “küreselleşmiştir”

Küreselleşmenin yönetimlere getirdiği herkes için ortak ve geçerli olan yeni kuralları şunlardır:

- Piyasada üretilebilen veya sağlanabilen hiç bir mal ve hizmet üretimi devlet(ler) tarafından yapılmayacaktır.
- Devlet(ler) genel ve en büyük alıcı olarak organlarının/öğelerinin veya hizmet ettiği vatandaşların gereksindiği bu tür mal ve hizmet gereksinimi piyasadan sağlamalıdır.
- Devlet(ler) el(ler)inde mevcut olan toplumsal ve doğal kaynakları daima ve öncelikle piyasa için harcamalı ve “sermayenin harekete geçmesi için” öncelikle onların yararlanmasına sunmalıdır.
- Bu sürecin öncesinde elinde olan her türlü mal ve hizmet üretim aracı, kaynağı ve kurumunu piyasaya devretmelidir.
- Piyasanın kendi iç işlerliğine herhangi bir şekilde “ulusal/yerel/bölgesel” düzeyde bir müdahale yapmamalıdır. Bu müdahale çok gerekli olduğu zaman ancak “merkez” tarafından yapılabilir.

### **Değişen durumlar, onu niteleyen kavramlar**

#### **Üreten, Tüketen, İşçi, İşsiz, Yurttaş, İnsan**

Üreten, tüketen, işçi, işsiz, yurttaş, insan kavramları birbirinin içinde ve bir aradadır. Üretici üreten olmakla birlikte tüketen, işçi, bir an içinde işsiz, yurttaş, bu süreçte yaşadığı daha önce sahip olduğu değerler bakımından uğradığı kayıplarla birlikte bir coğrafi niteliğe bağlı olmaksızın çeşitli hakların sahibi olan insan haline gelmiştir.

### **Yardım sandığı, sigorta, birlik, kooperatif, sendika... “Dayanışma”**

Birbirine benzer gereksinimleri olan bireylerden oluşan toplulukların ortak ve benzer gereksinimleri için “konu, alan, durum, koşul” temelinde oluşturdukları yardım sandıkları, sigorta sistemleri, birlik, kooperatif, sendika vb. yapılar tek bir mecraya doğru birleşmekte ve tek bir yapıya doğru evrilmekte ve bu durumun adına “dayanışma” denilmektedir.

### **Sağlıkta Bugün**

Sağlıkta Değişim Programı'nın unsurları Yukarıda belirttiğim durum ve koşullarda geçerli olan kurallar bu değişim sorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda getirilen uygulamalar asıl olarak şunlardır:

- GSS'nin çıkarılması ve yaygınlaştırılması
- Aile hekimliği uygulaması
- Kamu sağlık kurumlarının özelleştirilmesi

### **Topluma ve Bireylere Etkisi?**

Bu uygulamaların sonuçları yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Ama bu dönüşümüm ne anlama geldiğini fark etmek için hepsinin yaratacağı sonuçların ortaya çıkmasını beklemeye gerek yoktur. Başka ülkelerdeki benzer uygulamalar şu sonuçları doğurmuştur:

- Sağlık hizmetlerine ulaşamama ve yararlanamama
- Bu hizmetler için ek prim ve katkı payı şeklinde daha çok ödeme ve bedelli hizmet
- Koruyucu sağlık hizmetlerinden yoksunluk, sağlıksızlık hali
- Daha çok hastalık, daha çok ölüm

Somut durumda özellikle büyük kentlerde hastalıkların tanı ve tedavisiyle ilgili olarak bireysel düzlemde, özellikle herhangi bir sağlık güvencesi olanlar daha çok hizmeti karşılıksız veya az bir karşılık vererek alabilmektedirler. Ancak yakın bir gelecekte onların yararlandığı bu hizmetler başka koşul ve karşılıklarla onlara sunulacaktır. Mevcut durumdaki geçici “iyilikler” propagandif amaçlı “makyaj” nitelikli düzenlemelerdir.



## **İşçiler, işsizler, vatandaş, insanlar, bireyler ve toplum ne yapmalıdır?**

Herkes yaşamın içinde ve herhangi bir anlamda elde bulundurulmuş "ortak gücün" yani "erk" in kullanılabilmiş her alanda;

- Bireysel ve toplumsal anlamda sağlığı koruyacak, sağlıklılık halini sağlayacak şekilde davranmak, bilgiyi paylaşmak, dayanışmak, olumsuzlukları yok edecek şekilde davranmak,

- Sağlık alanında sunulan "ticarileşmiş sağlık hizmeti" ni olabildiğince tüketmemek ve zorunlu tüketim durumunda en küçüğünü, en kolayını, en basitini tüketmek, olası sorunları başlangıç aşamasında çözümlenmeye çalışmak ve bu noktada da "dayanışma" araçlarından yararlanmak.

- Eskiden sahip olunan sağlık kurumlarını ve yapılarını, içinde görev yapanlarla birlikte sahiplenmek, savunmak, korumak, katkı, katılım, destek sunarak bu sürecin olumsuzluklarını yaşamalarını engellemek.

- Yaşanılan, sağlığı ve sağlıklılık halini ortadan kaldıran bu sürece ve getirilen değişikliklere somut uygulama dahil her anlamda bireysel / toplumsal itaatsizlik yöntemleri, çeşitli barışçıl ve zorlayıcı eylem ve etkinliklerle itiraz etmek, uygulamaları bozmak, kurguların işlenmesini önlemek,

- Gereksindiğimiz hizmeti doğru ve bizim istediğimiz biçimde sunacak yeni modeller yaratmak

- Başka örneklere bakmak, incelemek

- Mevcut olanları hizmeti karşılayacak şekilde dönüştürmek

- Yeni yerel dayanışma örnekleri yaratmak,

Tüm bunları yaparken, hizmeti sunanlarla birlikte ve ortak davranmak, çıkarlarımızın ve sağlayacağımız yararın ancak bu yolla mümkün olabileceğini öngörmeliyiz.

### **Unutmayalım: Buna "mecbur" değiliz.**

Başka bir sağlık, sağlık ortamı ve sağlık hizmeti mümkündür.

Bunu yaratacak gücümüz var. Çünkü çoğunluğumuz ve tarih hep ileriye doğru dönüyor. ●